

Dialogo tussen twee generaties van jeugdorp De Glind ~ Fam. Witteveen

Periode 1955 - 1982

Geschreven door Jaap Krediet

Vandaag heb ik een ontmoeting met, voor mij nog steeds, meneer Witteveen voormalig paviljoenshoofd van het jongenspaviljoen en zijn zoon Fokko. Fokko is in 1955 geboren op de Rudolphstichting. Wij, de pleegkinderen en kinderen uit het paviljoen, noemen dit een eigen kind. Verschil moet er zijn, nietwaar.

Het is een bijzonder interview geworden omdat vader en zoon zonder enige terughoudendheid spraken over hun tijd op de Rudolphstichting. Het is niet helemaal waar, wat ik nu zeg, want ik heb beloofd om één verhaal onder de pet te houden.

Hij is nog steeds zeer scherp van geest 'de grand old man'; een lopende agenda. Voor ons, jongens van het jongenspaviljoen, was hij toch wel een begrip. Hij had het hart op de goede plaats, maar kon af en toe ook wel eens 'kort voor de kop' wezen. Anderen zouden zeggen scherp of dikwijls fel in zijn reacties. Maar als oud-pupil mag ik wat directer zijn. Ik begin het interview met de vraag aan meneer Witteveen om iets over zijn achtergrond te vertellen.

Pa Witteveen: "Ik ben geboren in de gemeente Emmen, in Emmererfscheiderveen. Na de lagere school, het was crisistijd, ben ik bij mijn vader gaan werken in het veen- bedrijf: meewerken in de baggerput. Dat was heel gewoon in die tijd. Ik ben nog een tijdje uit het veen geweest en heb als boerenknecht gewerkt. Maar dat betaalde slecht, dus ging ik terug naar het veen. Elke cent was belangrijk en je droeg op deze manier bij aan het gezinsinkomen.

Na een aantal jaren brak de 2e wereldoorlog uit en ik kwam in dienst (15 april 1940) bij het 2e regiment wielrijders. Dat duurde niet lang, want op 10 juli 1940 werden we gedemobiliseerd. Vanaf december 1942 ben ik als dwangarbeider te werk gesteld in Duitsland. We konden wel elk weekend naar huis maar op den duur trek je dat niet meer. Het gevolg was dat ik in januari 1944 ben ondergedoken en dus niet teruggegaan naar Duitsland. Dat betekende dat je uit moest kijken en in bepaalde situaties even moest verdwijnen.

Na de oorlog, in augustus 1945, heb ik gesolliciteerd bij de hulppolitie, groep Diever. Daar ben ik gebleven tot september 1946. Ik heb er niet lang gewerkt, want met de toenmalige leidinggevende kon ik niet echt overweg: zo'n jong broekie, een echt etterbakkie.

Voordat ik in 1955 op de Rudolphstichting begon als hoofd van het jongenspaviljoen, was ik al eerder in dit beroep werkzaam. Mijn eerste ervaring in de jeugdzorg heb ik opgedaan als groepsleider van een jongenshuis in Vries. In 1948 ben ik getrouwd en in de periode tussen 1950 en 1955 heb ik in Groningen de opleiding kinderbescherming A en B afgerond. Ik ben in die tijd nog waarnemend hoofd geweest. Die waarneming werd blijvend omdat het hoofd overleed.

Op een gegeven moment werd zowel de woon- als de werksituatie in de kolonie lastig, vooral met een gezin met drie jonge kinderen, omdat deze tamelijk ver van de dorp lag. Ik was in die tijd actief in het gereformeerde verenigingsleven. In het gereformeerde jongerenblad las ik op een gegeven moment dat men op de Rudolphstichting personeel vroeg. De wijze waarop men hier vorm gaf aan de jeugdzorg, zowel vanuit de gezinsopvang als vanuit het inrichtingswerk, sprak mij aan. Dat is niet zo verwonderlijk, ik kom namelijk uit een sociaal voelende familie.

Ik herinner mij de sollicitatieprocedure nog goed. Het gesprek werd gevoerd door meneer Mulder, de toenmalige directeur en meneer Faber, de administrateur. Er waren drie sollicitanten. Ik weet nog dat één sollicitant uit het onderwijs kwam. Later hebben we gezamenlijk in Clematis de maaltijd genoten. Van de drie bleek ik de meest geschikte kandidaat en ik ben paviljoenshoofd geworden op het jongenspaviljoen. Voordat ik er kwam was er een rumoerige periode en de heer Sipsma, een voormalig groepsleider, was als tijdelijk waarnemer aangesteld. Het gevolg was dat wij nog niet de dienstwoning konden betrekken. We woonden in het begin met het gehele gezin op het jongenspaviljoen.

In de periode 1955 - 1957 begon ik met 29 jongens. Later kwamen daar nog twee kinderen bij vanuit een niet functionerend pleeggezin op de Ringlaan. Er was geen ruimte en we hadden nog wel een isoleercel. Dan moet je praktisch handelen. We hebben de isoleercel omgebouwd als kamer voor deze twee knapen. In 1957 kregen ze onze woonkamer en verhuisden wij naar de aangrenzende dienstwoning.

Wat het werk betreft, kun je zeggen dat ik in een onopgemaakt bed kwam. Na school- en werktijd werden de jongens aan hun lot overgelaten. Daar heb ik verandering in gebracht door te zorgen voor een biljart en het stimuleren van het beoefenen van diverse sporten: zorgen dat de jongens wat te doen hebben. Een belangrijke schakel hierin was Rien van Holland. Hij heeft tijdelijk een kamer op het jongenspaviljoen gehad. Het tamboer- en trompetterkorps en de wandelclub waren aantrekkelijke activiteiten.

We hadden ook uitwisselingsavonden met de meisjes van Wilde Wingerd. De ene week kwamen ze bij ons op het jongenspaviljoen en de andere week gingen wij naar het meisjespaviljoen. Ik laste op woensdagavonden ook wel extra wandeltrainingen in. Dan was er weer een gelegenheid om elkaar te ontmoeten. Ruimte bieden, daar ging het om.”

Zoon Fokko: *“Ik kan mij nog herinneren dat ik die isoleercel wel spannend vond. Ik was nog maar een klein jochie en in het begin groeide je op te midden van alle jongens in het paviljoen. En dan die radio: in die tijd hing er een luidspreker in de huiskamer van de jongens, maar de radio stond thuis in de dienstwoning en ma bediende de knoppen. Zij bepaalde wat we te horen kregen. Pa was veel op het paviljoen, vaak wel 60 uur per week, maar hij was wel betrokken bij onze opvoeding. Ik was bijvoorbeeld gek op een Moluks meisje dat op Wilde Wingerd zat. Nou, daar wilde pa niets van weten. Ik kreeg te horen: in ieder stadje, een ander schatje. Het was spannend met die meiden, maar o wee als je er mee thuis kwam. ”*

Pa Witteveen: *“Je kunt niet voor je verantwoordelijkheid als opvoeder weglopen. Zo was er op de Ringlaan een pleeggezin waar een meisje verbleef waar mijn dochters wel contact mee hadden. Dat kind gaf op seksueel gebied verkeerde voorlichting aan mijn dochters. Die werden daar helemaal hotel de botel van. Dan moet je ingrijpen en dat heb ik ook gedaan.”*

Er volgt even een korte tweespraak tussen vader en zoon over de opvoeding, maar uiteindelijk is duidelijk dat moeder daarvoor zorgde in *huize Witteveen*. Pa Witteveen vult nog aan dat er wel een scheiding was tussen het gezinsleven van het gezin Witteveen en het jongenspaviljoen, maar de scheidingswand was dun.

De Glind en de Gereformeerde Kerken

Zoon Fokko: *“Ik zie nog tijdens de verkiezingscampagnes uitsluitend de paarse verkiezingsbiljetten van de AR achter de ramen. Zelf heb ik nog een tijd het dagblad Trouw huis-aan-huis bezorgd. Geen dienstwoning werd overgeslagen. Ook de NCRV-gids gleed wekelijks dezelfde brievenbussen in. Je was Oranjegezind. Koninginnedag, Bevrijdingsdag en de kerstviering waren jaarlijks de feestelijke hoogtepunten op De Glind. Dat waren topfeesten.*

Toentertijd ging onder gereformeerden het volgende grapje rond: Je kwam gemakkelijker in de hemel dan dat je op De Glind kon komen werken. Er werden hoge eisen gesteld: gereformeerd (actief) zijn, AR stemmen, lid zijn van de NCRV, Trouw lezen en Oranjegezind zijn. Ik kan mij nog goed herinneren dat eind jaren '70 één van de gezinshuisouders het aandurfde om een plakkaat van de PPR op te hangen. Het dorp was in rep en roer. Zo vroeg eens iemand: “Wat gebeurt er nu op 1 mei ? “Het antwoord was: “O, dat vieren we in besloten kring, in familieverband.”

Pa Witteveen glimlacht bij die woorden en beaamt wat zijn zoon zegt.

Een dialoog tussen vader en zoon over scheiding eigen- en pleegkinderen

Zoon Fokko: *“De scheiding tussen de Besselaarschool (de school voor eigen kinderen) en de J.H. Donnerschool (de school voor pleegkinderen en voor kinderen van de paviljoens) heb ik altijd zeer vreemd gevonden. Ik geef een voorbeeld uit de praktijk. In 1980 werd op De Glind een jongen geplaatst. Hij was zeer intelligent, maar hij mocht niet naar de Besselaarschool. Andersom, een*

kind met een rugzakje op de Besselaarschool, een eigen kind, mocht niet naar de J.H. Donnerschool."

Pa Witteveen: "Het is juist goed geweest dat de scheiding van de scholen in 1958 heeft plaats gevonden. De pedagogische aanpak van de kinderen in het jeugddorp maakte die splitsing noodzakelijk. Op de Besselaarschool ontvingen de eigen kinderen uit de gezinnen hun normale onderwijs. Er is rust en stabiliteit. Op de Donnerschool komen kinderen die door bedreigde milieuomstandigheden of gedragsmoeilijkheden veelal tijdelijk zijn aangewezen op zeer individueel gerichte hulp en speciale zorg. Door omstandigheden in de thuissituatie hebben ze veelal ook een forse leerachterstand opgelopen."

Zoon Fokko: "Dat begrijp ik, maar het voorbeeld dat ik noem, speelt in 1980 en toen keken we, net als nu, meer naar het individu, anders ben je wel erg stigmatiserend bezig."

Pa Witteveen: "Dat ben ik met je eens."

Zoon Fokko: "Die scheiding zag je overigens niet bij de activiteiten, met uitzondering van 'Sola Fide', een soort discussieclub voor jongens en meisjes. Die was alleen voor eigen kinderen. Als we naar voetbalwedstrijden gingen van S.V. De Glind gingen we met de blauwe stichtingsbus, met meneer Visser als chauffeur. Later was dat meneer Eijsing. Er zaten van die lange banken in de bus, dan zat je door elkaar en dan werd je ook wel eens gepest. Of die keer, weet je dat nog pa? Het was in de winter van 1968 en het was spekglad. We moesten op de fiets naar school in Amersfoort. Je moet dan niet denken dat je als eigen kind thuis kon blijven. Pa fietste dan wel even voorop om te laten zien dat het kon."

Pa Witteveen: "Op de paviljoens merkte je het verschil tussen eigen- en pleegkinderen niet zo. Het speelde vooral in de pleeggezinnen."

Zoon Fokko: "Wat ik wel heb ervaren, was dat de sociale controle op het Jeugddorp groot was. Ik heb veel opvoeders gehad en, als men het nodig vond, dan kreeg ik ook wel eens een pedagogische tik. Maar dat was geoorloofd".

Ik zie een glimlach verschijnen op het gezicht van de *grand old man*. Hij doet het zwijgen ertoe.

Ontwikkeling van beleid en contacten met pleegkinderen

Pa Witteveen: "Hoe raar het misschien ook klinkt, in de beginjaren was er weinig contact met de gezinnen op de Ringlaan. Je woonde in het centrum en de directie bepaalde het beleid. Er was een onzichtbare scheiding tussen de gezinnen op de Ringlaan en het centrum. Uiteraard zag je elkaar wel, maar eigenlijk alleen op zondag tijdens de kerkdienst of bij de festiviteiten. Over en weer wist je niet precies wat er gaande was. Ik werd er soms mee geconfronteerd als er kinderen uit gezinnen op het paviljoen geplaatst moesten worden, omdat een pleeggezin niet functioneerde. Door de komst van directeur Mulder in 1952 is er behoorlijk wat veranderd op de toenmalige stichting. Je kunt dat toch wel als een omslag zien in het beleid.

Het was overigens niet een gemakkelijke man om mee samen te werken en je moest behoorlijk standvastig zijn als hoofd om invloed te hebben op het beleid. Hij was niet iemand die gemakkelijk iemand naast zich dulde. Het vertrek van de heer Krijger en de heer de Boer, mede-directeuren, zal hiermee te maken hebben gehad. Maar ondanks deze eigenschap heeft zijn beleid wel een positief stempel gezet op de pedagogische aanpak van het werk op het jeugddorp. Daar ben ik nog altijd blij om. Na overdracht van het directeurschap is hij na enige tijd met de stille trom vertrokken. Persoonlijk had ik hem een waardiger afscheid gegund...

Weet je wat ik mooi heb gevonden? Het bezoek van de oude minister Donner in 1977 bij het 50-jarige jubileumfeest. Hij was de man van de opnamestop van de kinderen in de jaren 1924 - 1926. Ik zat in het ontvangstcomité en er kwam een oude man aangestapt. Hij had de bus gemist en was met

de taxi gekomen. Het bleek oud-minister van Justitie uit het kabinet De Geer 1926-1929, Donner te zijn. Dat was een bijzondere ervaring.

Wat betreft het onderhouden van relaties: sommige kinderen, nu volwassenen, willen er niet aan herinnerd worden dat ze een deel van hun jeugd op de Rudolphstichting hebben doorgebracht. Soms werkt het stigmatiserend. Uiteraard zijn er nog pupillen waarmee ik contact heb. Het zijn er niet veel, maar ze zijn er. Soms kreeg een kind spijt van zijn vertrek. Ik weet nog van een jongen uit het jongenspaviljoen. Hij wilde absoluut varen op een coaster. Na zes weken kregen we een smeekbede of hij alstublieft terug mocht komen.”

Zoon Fokko: “Soms moet je iemand bij de hand nemen om over de drempel te stappen. Zo kwam ik in contact met een oud- bewoner die, na zijn verblijf op het jeugdorp, het jeugdorp nooit meer had betreden. Dat was al 60 jaar geleden. Ik heb hem aangeboden om samen te gaan kijken. Dat was een mooie ervaring. Zo iets vergeet je niet snel.”

De toekomst

Zoon Fokko: “Kinderen horen bij hun ouders thuis. Je moet in hun eigen omgeving een sociaal domein creëren. Met de transitie van de jeugdzorg naar gemeenten kan er ook lokaal worden gewerkt aan het opbouwen van een netwerk aan gezinnen dat bereid is om (even) bij te springen als het in een bepaald gezin het niet meer gaat. Hiermee kan worden voorkomen dat kinderen ver van huis worden geplaatst waardoor ze noodgedwongen hun school moeten verlaten en niet langer deel kunnen nemen aan het verenigingsleven.”

Pa Witteveen: “Het gaat om het kind. Je moet het kind niet binnen het jeugdorp willen houden. De Glind is een gemeenschap van kinderen met problemen, niet van probleemkinderen. Je moet de verstoorde relatie tussen ouders en kinderen herstellen. Wij hebben ze slechts geleend. De ouders hebben recht op hun kinderen. Opgroeien buiten het gezin heeft altijd wat onnatuurlijks.”

Zoon Fokko: “Ik heb veel geleerd van mijn vader en mijn vader heeft veel invloed gehad op mijn loopbaankeuze. Ik koos ook voor de hulpverlening. Ik ben onder meer als groepsleider en gezinshuisouder werkzaam geweest en ben nu bestuurder van Trias Jeugdhulp. Ik heb zelfs nog in 1980, twee jaar samen met vader op de loonlijst gestaan van jeugdorp De Glind als activiteitenbegeleider.

Er was een tijd dat er een spanningsveld was tussen mij en mijn vader. Maar altijd zodanig dat in de discussies tussen ons de deur niet werd dichtgegooid. Hij was enorm betrokken bij zijn gezin en dat hebben wij, de kinderen, altijd gewaardeerd. Als mijn vader zag dat ik ergens voor stond en mijn argumenten waren zuiver, dan steunde hij mij. Ik was bijvoorbeeld dienstweigeraar en mijn vader heeft mij indertijd geholpen met het schrijven van de brieven.

Als je mij nu vraagt waar ik sta, dan is dit mijn rijtje van nu: PKN, VPRO, CU, ORANJEZIND, Trouw en de Gelderlander.

Wat ik jammer vind, is dat jeugdorp De Glind weinig historisch besef heeft. Op Neerbosch in Nijmegen zijn ze daar bewuster mee bezig. Er is onder andere een museum en elk jaar hebben ze een terugkomdag voor oud bewoners. Dat werkt goed.”

We sluiten een goed gesprek af, maar voordat het zover is komt de grand old man nog met een laatste opmerking:

Pa Witteveen: “Wist je dat het oude kerkje op de Rudolphstichting dat in de jaren ‘60 gesloopt is in de eerste wereldoorlog gebruikt is door Belgische vluchtelingen? Dat kerkje heeft wel een geschiedenis. Het werd later ook gebruikt als sportzaaltje. Je had altijd last van die verrekte palen in het midden.”